

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В статье рассмотрены проблемы изучения формирования профессионально-педагогической культуры будущих учителей начальной школы.

In clause it is shown growth of professional - pedagogical cultural of students and the future teachers of initial classes.

Постановка проблеми. Глибокі соціальні, духовні й економічні зрушення, що відбуваються в Україні, вимагають підвищення рівня професіоналізму працівників сфери освіти. Особливе місце належить учителю, здатному вільно орієнтуватися в соціальних умовах, розуміти особливості розвитку культури, оволодівати науковою інформацією, глибоко усвідомлювати місце та роль освітніх процесів, систем у світовому культурному просторі, поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання й практичну підготовку, що вимагає від нього високої професійно - педагогічної культури. Підготовка вчителя, початкової школи здатного до ефективного здійснення педагогічної діяльності, пов'язана з формуванням у нього професійно - педагогічної культури.

Мета статті розглянути проблеми вивчення професійно – педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи. з цієї метою ми провели дослідну роботу.

Отримані результати. Дослідну роботу розпочали з анкетного опитування учителів, студентів з метою виявлення їх уявлень про сутність професійно - педагогічної культури, її сутнісні характеристики і показники. 497 студентів на питання відкритої анкети "Які особливості притаманні культурі вчителя?" вказували майже на однакові якості та властивості: учитель повинен бути людиною освіченою, інтелігентною - 30,9% опитаних; повинен досконало знати та любити свій предмет, уміти відповісти на будь-яке питання - 52,3% ; уміти спілкуватися з учнями - 44,2%; любити учнів - 31%; мати витримку, спокійно слухати, уміти вислужувати учня – 18,9%;

розуміти учнів - 17,4%; бути ввічливим, не ображати учнів - 27%; сумлінно ставитися до своїх обов'язків - 15%; об'єктивно оцінювати знання та поведінку учнів - 7%; уміти передавати знання, пояснювати так тему, щоб було зрозуміло - 5,5%.

Відповіді засвідчили, що учнів приваблює в учителів, перш за все, рівень знань, умінь встановлювати контакти, спілкуватися, ставитись до них з повагою, любов'ю і розумінням. Але викликає тривогу той факт, що вчителі не уміють вислуховувати учнів, ображають їх.

Звичайно, діапазон відповідей учителів (85 опитаних) Так, 53,4% опитаних вважають, що педагогічна культура вчителя - це висока освіченість, начитаність, вихованість, інтелігентність, любов до людей. Показниками педагогічної культури, як засвідчили відповіді, є: тактовність - 36,3%; ввічливість - 35,6%; умінь спілкуватися з учнями та їх батьками, колегами - 37,5%; професіоналізм - 19,6%; дисциплінованість - 18,9%; порядність - 12,3%; повага до людей - 10,2%; оптимізм - 8,6%; толерантність - 2,2%; умінь красиво одягатися - 2,8%. 55,6% учителів вважають, що необхідно постійно підвищувати рівень професійно-педагогічної культури. 44,4% учителів не вбачають за необхідне формувати професійно-педагогічну культуру, а вважають, що необхідно розвивати лише професійні якості та знання вчителя.

Ми встановили, які уявлення мають студенти щодо проблеми формування професійно - педагогічної культури вчителя та її компонентів. Так, на питання "Що являє собою педагогічна культура?" отримали такі відповіді. Більшість студентів із випускних курсів Південноукраїнського педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського (31,6%) вважали, що професійно-педагогічна культура - це одна з складових загальнолюдської культури, з одного боку, і невід'ємна складова педагогічної майстерності, - з другого; 17,9% опитаних упевнені в тому, що це сукупність професійних якостей, яка включає, перш за все, навички спілкування з учнями, а також компоненти загальнолюдської культури; 18,8% студентів припускають, що це сукупність якостей особистості, що сприяє ефективній педагогічній діяльності; 15,3% під

педагогічною культурою розуміють рівень творчих здібностей і сил людини, котрі реалізуються в педагогічній діяльності та включають знання, уміння, навички вчителя, рівень інтелекту, морального і естетичного розвитку: світогляд, форми та способи спілкування; 14,4% опитаних зазначили, що це - частина професіоналізму учителя, та синтез професійних якостей.

Студенти перших курсів Південноукраїнського педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського (537 опитаних) зводили педагогічну культуру, в основному, до спілкування вчителя з учнями, до етичної поведінки педагога в різних ситуаціях (63%), деякі вважали, що це система, синтез особистісних якостей, знань і ерудиції вчителя (20%); комплекс етичних норм та індивідуальних якостей педагога, котрі сприяють продуктивному спілкуванню з учнями, допомагають запобігати конфліктним ситуаціям (7%); 5% опитаних вважали, що педагогічна культура - це, перш за все, поведінка вчителя, його ставлення до учнів, уміння завоювати їх повагу, бути для них авторитетом у всіх справах; 5% студентів були упевнені в тому, що це володіння вчителем усіма необхідними педагогічними прийомами, котрі дозволяють виховувати та навчати школярів, не принижуючи їх гідності, проявляючи тактовність.

На питання "Які компоненти педагогічної культури Ви можете назвати?" студенти відповіли таким чином (див.табл. 1.)

Таблиця 1

Компоненти професійно – педагогічної культури (%)

Компоненти професійно – педагогічної культури вчителя початкової школи	Студенти 1 курсу	2 курсу	3 курсу	4 курсу	5 курсу
Знання предмету та методики викладання	26	22	27	28	25
Любов до дітей	11	14	11	13	9
Комунікативні вміння	14	10	15	16	17
Культура мови	7	8	12	13	14

Компоненти професійно – педагогічної культури вчителя початкової школи	Студенти 1 курсу	2 курсу	3 курсу	4 курсу	5 курсу
Знання педагогіки та психології	23	20	21	17	22
Педагогічна етика	7	6	4	7	7
Культура поведінки	9	9	2	3	4
Педагогічний такт	17	11	8	3	2

Як бачимо, більшість студентів вважали, що в основі професійно - педагогічної культури лежить знання з предмету та методики викладання, знання з педагогіки та психології учителя, велике значення має також культура спілкування, розвинені комунікативні уміння вчителя.

Проте студенти не вказали на важливість розвитку педагогічної етики, не вказали на емпатію вчителя, розвитку тактовності. Слабка обізнаність студентів з професійно важливими якостями і уміннями, необхідними для формування професійно - педагогічної культури вчителя.

На питання "У яких формах треба здійснювати формування педагогічної культури?" студенти утруднювались відповідати (22,2%) або вказували, що цим повинні займатися викладачі (31,7%), що слід створювати певні ситуації (24,6%), проводити диспути (21,5%). Отримані дані дозволили говорити про те, що формування професійно-педагогічної культури є незадовільним, ця проблема є актуальною.

Студенти вважали, що дуже важливо, коли викладач, учитель тактовний, уміє зацікавити, ніколи не принизить, завжди прийде на допомогу, завжди в хорошому настрої, з посмішкою, елегантно одягнений.

На питання "Що заважає процесу формування професійно – педагогічної культури?" студенти в цілому вказали на відсутність творчої атмосфери та демократичних взаємовідносин на заняттях. На думку студентів, щоб працювати творчо, необхідні "відсутність авторитарності з боку викладача

33,4%; "взаєморозуміння" - 27,3%; "доброзичлива атмосфера, у якій почуваєш себе впевнено, вільно, незалежно" - 16,9%; "повага до особистості студента" 43,8%; "постійний діалог, висловлювання власних думок" - 34,3%; "створення ситуацій успіху" - 29,1%.

Таким чином, організація занять у вищому навчальному педагогічному закладі повинна передбачати взаємовідносини "викладач-студент", засновані на довірі, співтворчості, співробітництві, можливості висловити свою точку зору, мати право на помилку, бути почутим і зрозумілим. Такий тип взаємовідносин повинен стати гарантом успіху діяльності учителя.

Великий вплив на процес формування професійно-педагогічної культури спричиняє характер взаємовідносин у вузі. Він повинен бути доброзичливим (25,3% опитаних студентів усіх курсів), взаємний інтерес (19,6%). А от конфліктні ситуації викликають байдужість до студентських проблем (38,1%), небажання зрозуміти студента і прийти на допомогу (22,8%), безтактність (18,4%), нетерпимість (14,3%).

Аналіз відповідей на питання анкет свідчив про те, що проблема формування професійно-педагогічної культури актуальна. Тому їй необхідно приділяти увагу на сучасному етапі розвитку вищої школи, використовувати можливості вузівського процесу, а також педагогічної практики студентів у формуванні їх професійно-педагогічної культури, визначити педагогічні умови й засоби, які забезпечували б цей процес.

Подальшу роботу ми вбачаємо у розробці формувального експерименту з цієї проблеми. Таким чином, проведений аналіз стану проблеми дав можливість визначити цілі, завдання, зміст і методикку проведення формувального експерименту.

Література

1. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). – Харків, 1998.- 300 с.

2. Митина Л.М. Психология труда и профессионального развития учителя: Учеб. Пособие.- М.: Академия, 2004. – 320 с.
3. Буряк В.К. Педагогічна культура: теоретико – методологічний аспект.- К.: Деміург.-2005 .- 232 с.